

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 36/2020 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Pohjois-Savon TE-toimisto
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- valtiotieteen tohtori Sanna Saksela-Bergholm

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Maailman terveysjärjestö WHO julisti uuden koronaviruksen aiheuttaman COVID-19-tartuntatauti-epidemian pandemiaksi 11.3.2020. Valtioneuvosto totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi.

Koronaviruksen leviämisen hidastamiseksi valtioneuvosto päätti 17.3. rajoittaa rajaliikenteen vain välttämättömään työ- ja muuhun liikenteeseen. Rajavartiolaitoksen tarkentavan soveltamisohjeen mukaan tällä tarkoitetaan vain huoltovarmuuden ja yhteiskunnan toimintojen kannalta välttämätöntä liikennettä. Myös muut maat ympäri maailmaa ovat rajoittaneet liikkumista.

Rajoitusten vuoksi ulkomaista työvoimaa on esityksen mukaan lähes mahdotonta saada Suomeen riittävästi etenkin kausityöntekijöitä tarvitseville puutarha-, maatalous- ja luonnontuoteteollisuusaloille, mutta myös rakennusosalalle ja telakkateollisuuteen sekä energia-, teknologia-, logistiikka- ja kuljetusaloille. Valiokunta toteaa, että poikkeussäännöstä on syytä soveltaa myös muilla toimialoilla, joilla välillisesti tai välittömästi koronakriisin vuoksi ilmenee ilmeistä työvoimapulaa.

Työvoimapulan helpottamiseksi esityksessä ehdotetaan, että Suomessa laillisesti oleskelevien ulkomaalaisten työntekijöiden työpaikan- ja alanvaihtoa helpotetaan väliaikaisesti. Ehdotetut muutokset koskevat kaikkia voimassa olevia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia ja myös poikkeustilan aikana myönnettäviä uusia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia. Säännös on voimassa 31.12.2020 asti. Työnteon jatkaminen sallitaan huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, joita tarkoitetaan komission tiedonannossa COVID-19 (2020/C 102 I/02).

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää ehdotettuja väliaikaisia muutoksia tarpeellisina ja tärkeinä ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina seuraavin huomautuksin.

Työehtojen valvonta

Koronatilanteessa lomautukset ja irtisanomiset ovat kohdistuneet voimallisesti muun muassa matkailu-, hotelli- ja ravintola-alalle sekä muille palvelualoille. Ehdotetun muutoksen mukaan näihin töihin tulleilla ulkomaalaisilla työntekijöillä olisi väliaikaisesti mahdollisuus jatkaa työntekeään esityksessä määritellyillä työvoimapulasta kärsivillä aloilla. Valiokunta pitää ehdotettua muutosta tarkoituksenmukaisena ja tärkeänä keinona helpottaa työvoiman saatavuutta. Samalla valiokunta kantaa kuitenkin huolta ulkomaalaisten työntekijöiden oikeuksien toteutumisesta.

Valiokunta toteaa, että väliaikaisen menettelyn aikana ulkomaalaisten työsuhteen ehtoihin ei kohdistu etukäteisvalvontaa, kun TE-keskus ei normaaliin tapaan tarkasta työtä tarjoavan yrityksen tilannetta ja sitoutumista työehtojen vähimmäisehtojen noudattamiseen. Työehtojen noudattamista voidaan valvoa siten vain jälkikäteen, mikä vaikeassa asemassa olevien ulkomaalaisten osalta on saadun selvityksen mukaan haasteellista eritoten silloin, kun työntekijä ei tunne oikeuksiaan ja pelkää oleskeluoikeutensa puolesta. Valiokunta korostaa, että koronakriisin aikana tarvi-

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp

taan tehokasta valvontaa, jotta työntekijöille taataan turvalliset olosuhteet (mm. asumisolot) ja varmistetaan, että heidän oikeutensa toteutuvat. Valvonnan toteuttamiseksi on tärkeää määritellä mahdollisimman selkeästi, mitä tehtäviä ja toimialoja esitetyt poikkeussäännökset koskevat. Samalla työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toivoo, että valiokunnalle tuodaan tiedoksi kausityöntekijöihin kohdistuneen valvonnan kooste vuoden 2021 aikana.

Valiokunta toteaa, että mahdollisuus vaihtaa toimialaa ja työnantajaa voi myös parantaa ulkomaisen työntekijän mahdollisuutta huolehtia työehdoistaan ja taloudellisesta asemastaan. Tästä huolimatta valiokunta korostaa tehokkaamman työehtojen valvonnan tarpeellisuutta poikkeusoloissa.

Valiokunta huomauttaa, että ulkomaalaisen työntekijän oleskeluluvan jatkoluvan myöntämisen edellytyksenä on se, että toimeentulo on ollut turvattu edellisen luvan aikana (ansiotulo vähintään 1 236 euroa/kk) ja toimeentulon tulee olla turvattu myös jatkossa. Toimeentuloa koskevien edellytysten vuoksi lomautetuilla tai työttömiksi jääneillä ulkomaalaisilla on todennäköisesti vaikeuksia täyttää jatkoluvan toimeentuloedellytystä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta painottaa, että koronaviruksen aiheuttamassa poikkeustilanteessa tämä tulee huomioida jatkohakemuskäsittelyssä.

Lopuksi

Valiokunta katsoo, että esityksessä ehdotetut toimenpiteet ovat tärkeitä ja tarpeellisia osauudistuksia työvoimapulan ja ulkomaalaisten työntekijöiden aseman helpottamiseksi kriisitilanteessa. Valiokunta kuitenkin katsoo, että tarvitaan pikaisesti lisää toimia myös kotimaisen työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja kotimaisen työvoiman saamiseksi työvoimapulasta kärsiville aloille, kuten alkutuotannon kausityöhön ruokahuollon turvaamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös ilman työnteko-oikeutta maassa oleskelevien työskentelyn mahdollistamista työvoimapulasta kärsiville aloille selvitetään.

Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 14 §:n mukaan opiskelijan työnteko-oikeutta on rajattu siten, että työn määrän tulee tasoittua keskimäärin 25 tuntiin viikossa aikana, jolloin oppilaitoksessa järjestetään varsinaista opetusta. Kokoaikaista työ voi olla, kun oppilaitoksessa ei järjestetä varsinaista opetusta. Työnteko-oikeutta ei ole rajattu työtehtävien tai toimialan osalta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutoksia edellä mainittuun säännökseen. Valiokunta esittää, että hallintovaliokunta vielä selvittää, onko myös opiskelijoiden työnteko-oikeutta ja opintososiaalisia etuuksia koskevia säännöksiä tarpeen väliaikaisesti muuttaa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp

Helsingissä 6.4.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
jäsen Kim Berg sd
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Hussein al-Tae sd
varajäsen Noora Koponen vihr
varajäsen Veikko Vallin ps
varajäsen Juhana Vartiainen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp
Eriävä mielipide

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että työnteon jatkuminen Suomessa turvataan ja erityisesti huoltovarmuuden kannalta kriittiset alat saavat tarvitsemansa työvoiman. Samoin perussuomalaiset näkee perusteltuna, että kaikille Suomessa tällä hetkellä asuville ja laillisesti oleskeleville henkilöille pyritään mahdollistamaan kriisitilanteessa työnteko itsensä elättämiseksi.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kannattaa hallituksen esitystä siltä osin, että työntekijän oleskeluluvalla oleva voisi siirtyä huoltovarmuuden kannalta tärkeisiin tehtäviin sektorirajoitusten estämättä; esimerkiksi ravintola- tai matkailualalta lomautetut voisivat työskennellä maataloustöissä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kuitenkin korostaa sitä, että osalla hallituksen esityksen perusteluissa ja valiokunnan lausunnon kohdassa (3) listatuista aloista työt koronapandemian johdosta ovat vähentyneet ja kyseisillä toimialoilla on aloitettu tai aloitetaan yt- neuvottelut koronapandemian jatkuessa. Tästä syystä olisi perusteltua pyrkiä varmistamaan, ettei aloille, joilla toimii paljon Suomessa jo asuvia, lomautettuja tai irtisanottuja työntekijöitä, tuoda "korvaavaa" työvoimaa ulkomailta, vaan työllistetään ensin Suomessa jo asuvat henkilöt. Hallituksen esityksen sivulla 4 kappaleen 3 ensimmäinen kohta tulisi muuttaa kuulumaan ”1) maa-, turkis-, puutarha- ja kalataloudessa”.

Valiokunnan lausuntoesityksen kohta (6) on ongelmallinen siltä osin, kuin siinä esitetään ehdotetun muutoksen perustaksi ulkomaalaisten mahdollisuus varmistaa oleskeluoikeutensa sekä turvata toimeentulonsa. Tavoitteena tulisi olla töiden jatkuvuuden turvaaminen huoltovarmuuden kannalta tärkeillä aloilla. Hallituksen tulisi kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksen kohteena olevia ulkomaalaisia työntekijöitä palkattaisi sellaisiin yrityksiin, jotka samaan aikaan lomauttavat tai irtisanovat nykyisiä työntekijöitään. Hallituksen tulee estää koronakriisin hyväksikäyttö työehtojen polkemiseen ja suomalaisten työntekijöiden korvaamiseen ulkomaalaisella halpatyövoimalla sekä tehdä selväksi, että tällaiseen toimintaan puututaan kovalla kädellä. Perusteluihin tulisi lisätä maininta siitä, että sellaista työntekijää, joka olisi ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnan piirissä normaalitilanteessa, ei voida palkata sellaiseen yritykseen, josta on koronakriisiin vedoten lomautettu tai irtisanottu työntekijöitä.

Esitys sisältää arvion siitä, että kokonaisuudessaan lain voimaantulo lisää työvoiman tarjontaa potentiaalisesti kymmenillä tuhansilla henkilöillä, mutta käytännössä työllisyysvaikutuksen voi odottaa jäävän joihinkin satoihin. Esitys ei siis riitä ratkaisemaan huoltovarmuuden kannalta kriittisten alojen työvoimapulaa edes osittain.

On odotettavissa, että työvoiman saaminen ulkomailta Suomeen ei tule onnistumaan kiireellisellä aikataululla, koska lähtömaat eivät välttämättä päästä kansalaisiaan poistumaan maasta tai matkan varrelle osuvat maat eivät salli läpikulkua. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, että ulkomailta saapuvat henkilöt on määrätty kahden viikon karanteeninomaisiin olosuhteisiin, mikä koskisi esityksenkin (s. 5) mukaan myös ulkomailta töihin saapuvia henkilöitä. Hallituksen esityksen perusteella jää epäselväksi, miten näiden henkilöiden karanteeni toteutettaisiin ja kuka

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp Eriävä mielipide

vastaisi karanteenista aiheutuvista kustannuksista. Kustannusten suuruutta ei myöskään ole arvioitu eikä niihin ole osoitettu lisätalousarviossa määrärahoja siltä osin kuin kustannukset jäisivät valtion vastattaviksi. Työlupaa hakevien koronavirustestaus lähtömaassa olisi välttämätöntä Suomeen matkustamisen edellytyksenä, eikä tähänkään ole esitetty resursseja tai määrärahoja.

Esitys sisältää näkemyksen siitä, että *"Siltä osin kuin rajaliikenteen rajoituksista huolimatta maahan saapuu työvoimaa ulkomailta, nämäkin voisivat karanteenin jälkeen työskennellä kaikilla edellä mainituilla aloilla lupatyypistään riippumatta."* Samaan aikaan esityksessä todetaan (s. 5 ja 6), että *"Komission tiedonannossa (2020/C 102 I/02) todetaan, että muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevaa väliaikaista rajoitusta ei pitäisi soveltaa henkilöihin, joilla on välttämätön tehtävä tai tarve. Näitä ovat...kansainvälisen suojelun tarpeessa olevat tai muista humanitaarisista syistä suojelua tarvitsevat henkilöt palauttamiskiellon periaatetta noudattaen."* Onkin kuviteltavissa, että kausityöntekijänä työskentelyä voitaisiin käyttää verukkeena perusteettomaan maahantuloon ja humanitääriin maahanmuuttoon. On myös kuviteltavissa, että jo koronatautinnan saaneet pyrkisivät hakeutumaan Suomeen kausityöntekijöiksi, jotta pääsisivät suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän piiriin. Ketä tahansa koronakriisin aikana maahan saapunutta olisi myös erittäin vaikeaa palauttaa kotimaahansa kriisin jatkuessa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että voimassa olevilla matkustusrajoituksilla on vahva ja kansanterveyden kannalta välttämätön perusta. Rajoituksia tulee tarkastella liikkumisen välttämättömyyden näkökulmasta, ja erityisesti tilanteessa, jossa kotimaassa irtisanomiseen tai lomauttamiseen tähtäävien yt-neuvottelujen piirissä on pelkästään ilmoitusvelvollisuuden alaisissa, vähintään 20 henkilöä työllistävissä yrityksissä yli 357 000 työntekijää, on perusteltua olettaa, että tarvittavat työntekijät olisi saatavissa erityisesti koulutusta vaatimattomille aloille kotimaisia työttömiä tai lomautettuja työllistämällä. Työpaikkojen säilyttäminen ja työn löytäminen kotimaassa lomautetuille tai irtisanotuille tulee muutenkin olla hallituksen prioriteettilistalla toisena, heti kansalaisten hengen ja terveyden koronavirusepidemian aikana turvaamisen jälkeen.

Perussuomalaiset on torstaina 2.4. esittänyt hallitukselle ryhtymistä kiireellisesti lainsäädäntötoimiin, joilla mahdollistettaisiin koronavirusepidemian takia lomautettujen tai irtisanottujen työntekijöiden työskentely kausiluonteisissa töissä vuoden 2020 aikana huoltovarmuuden kannalta kriittisillä aloilla alkuperäisestä työstä irtisanomisen tai lomauttamisen perusteella maksettavan etuuden kärsimättä. Tämä toimenpide mahdollistaisi yhtäältä kielitaitoisen työvoiman saamisen kriittisille aloille huomattavasti nopeammin, ilman maahantuloon liittyvästä byrokratiasta ja kahden viikon karanteenista aiheutuvaa viivästystä ja kustannuksia, sekä toisaalta toimeentulon turvaamisen tuhansille sellaisille suomalaisille, joita irtisanomiset tai lomautukset koskevat. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä toivoo, että hallitus ryhtyy välittömiin toimenpiteisiin ehdotetun lainsäädännön valmistelemiseksi ja saattamiseksi voimaan ensi tilassa, ja tukee hallitusta tässä kaikin tavoin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2020 vp
Eriävä mielipide

Helsingissä 6.4.2020

Rami Lehto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Veikko Vallin ps